

4. tvrté píkázání: Pamatuj na den odpoítku, že ti má být svatý.

Převod materiálu
Marta Sedlářková
Pořadí v lekci
5

Úvodní slovo a kapitola „Jak s přípravkou pracovat“ k Desateru [jsou k dispozici v pdf](#).

Téma

Den odpoítku je vzácný Boží dar. Smíme ho naplnit odpoínkem, chválou Boha i péí o bližní.

Cíle

- Dítě prožije: Bůh nám dal sváteční den. V něm odpoíváme, oslavujeme Boha a radujeme se s přáteli.
 - Dítě uslyší: Ježíš připomíná, že sváteční den je dar a ne břemeno. Ježíši záleží na každém jednotlivém člověku víc, než na komkoliv jiném.
 - Dítě pracuje s textem a hledá odpověď na otázku: Jak si Ježíš představoval ideální dodržování svátečního dne a jak se lišilo od dodržování soboty farizeů? A jak vypadá můj sváteční den?
-

Pro učitele

Poznámky k píkázání

Pamatuj na den odpoítku, že ti má být svatý.

- **Den odpoítku** – šabat (od toho sobota) – je den, kdy člověk má privilegium odpoívat. Na rozdíl od jiných národů to nebyl pro Izraelce nešťastný den, kdy raději na práci nesahat, sobota je Boží dar, dar péře a milosrdenství. Je to den, kdy je třeba **přestat** (to je převodní význam slova šabat) spoléhat na svou práci, ale plně se spolehnout na Boha. **Pamatovat** na ten den znamená aktivně ho prožívat, naplňovat, nikoliv si pouze vzpomenout. **Svatý den – to znamená, že je to den jiný, závažný, s Bohem související, pro Boha oddělený.**
- Z toho vyplývá, že den odpoítku není den lenošení, ale jeho náplň se bude týkat jak **odpoítku od všední práce**, tak **soustředění na Boha** a jeho činy (k čemuž odkazuje závodňní píkázání), tak **soucitu s bližními** – protože i jich se týká tento Boží dar (k čemuž odkazuje výčet v píkázání).
- Píkázání pokračuje **výřtem třech, kterých se týká** – a je to celá domácnost, včetně otroků a dobytka. Dar odpoítku je skutečně pro všechny. Tak je ve dni odpoítku od začátku zakódováno milosrdenství, ohled na druhé. (Tedy nikoliv „já si odpoínám a vy na mě pracujte“, ale „Boží odpoínek je pro všechny“ – z toho vycházejí různé církevní akce, které [např. v Německu] usilují o omezení či zrušení nedělní pracovní doby např. v supermarketech a jiných zbytných provozech.)
- Toto píkázání má **dvě významné**. Ex 20,11 odvodňuje odpoínek Božím odpoínutím při stvoření světa – den odpoínutí je završením stvoření. Dt 5,15 připomíná vyvedení z Egypta. Motiv, který závodňní spojuje: Bůh člověka povolává do vztahu, do společenství se sebou. (Podrobnější úvahy nad rozdíly a spojitostmi závodňní píkázání viz. Lochman, Desatero.)

Poznámky k příběhu

- Problémem tohoto píkázání se stává posun **od daru k b?emenu**. To z?eteln? vyplývá z konfliktu, který m?l Ježíš s farizei. To, co m?lo ?lov?ka osvobozovat, to ho zotro?ilo. Rozsáhlé seznamy toho, co není možno d?lat, nep?inášely radost, ale strach, co ?lov?k zase porušil, p?ípadn? kádrování t?ch druhých. Ježíš zve k sob? všechny, kdo vnímají sv?j život jako b?emeno – ne však k tomu, aby je „nechal lenošit“, ale aby jim ukázal, které jho (ve smyslu závazku) má smysl. Aby jim dal pravé odpo?nutí.
- Ježíš se chová v obou p?íbzích jako autorita, jako naprosto svobodný ?lov?k. Hierarchii hodnot nestaví na základ? p?íkazu, ale na **základ? milosrdenství**. V prvním p?ípad?, kdy porušují sobotu u?edníci, dává farize?m dva p?íklady z Písma, v nichž dochází n?jakým zp?sobem k porušení p?íkazu, avšak není to špatn?, ti lidé nejsou vinni. Jedno p?ikázání se podrobuje jinému. Farizeové ob? místa nevykládali tak svobodn? jako Ježíš, který za hlavní Boží p?ikázání, kterému se vše podrobuje, považuje milosrdenství.
- Výroky, že „zde je víc než chrám“ a „Syn ?lov?ka je pánem nad sobotou“ m?žeme vnímat dv?ma dopl?ujícími se zp?soby:
 1. **Ježíš mluví o sob?** a své autorit?, kterou odvozuje z poslání od Boha. Smí tedy zm?nit p?íkaz o dni odpo?inku.
 2. Ježíš mluví prost? o **?lov?ku**, o osvobozeném ?lov?ku, který smí v lásce a milosrdenství (!) porušit p?íkaz. Jiní evangelisté to formulují tak, že sobota byla u?in?na pro ?lov?ka, a ne ?lov?k pro sobotu (nap?. Mk 2,27).
- Když pak dochází ke **konfliktu v synagoze**, je to od farize? cílený útok („cht?li ho totiž obžalovat“), cht?jí Ježíše vyprovokovat. Podle farize? bylo uzdravení ?lov?ka v sobotu možné v situaci, kdy šlo o život, odkladné stavy po?kaly.
- **Situace s ovci** byla v systému dovolených a zakázaných prací rozpracována – záleželo na okolnostech, zda je možno vytáhnout zví?e v sobotu. N?která spole?enství pokládala vytažení za nemyslitelné v jakémkoliv p?ípad?. Ježíš naopak záchranu ovce pokládá za samoz?ejmost; (protože musel narážet na situaci, kterou jeho poslucha?i znali nebo zakusili, ve vypráv?ní jsem to formulovala tak, že Ježíš je v této situaci vid?l).
- Ježíš ?lov?ka s ochrnutou rukou uzdravuje, p?esto že to není na „volání rychlé záchranky“. ?lov?k a jeho dobro je pro Ježíše nad?azen Zákonu – je to hlavní smysl Zákona. **Milosrdenství je postaveno nad sobotu** jako n?co, co sv?cení soboty ur?uje. Ježíš?v postoj neznamená zahození všeho, ale nový pohled, kterým se na v?c díváme. Hodil by se tu Augustin?v provokativn?-zavazující výrok: Miluj – a d?lej, co chceš!

Úskalí

Sobota vs. ned?le – slovo „šabat“ je p?edevším p?erušení práce, teprve druhotn? název dne v týdnu. Proto pro k?es?ana m?že být „p?erušením“ i ned?le, kdy zároveň slaví Kristovo vzk?íšení (symbolika stvo?ení i vyvedení se vzk?íšením souvisí). Historicky jsou známa k?es?. spole?enství, která slavila den odpo?inku v sobotu a den vzk?íšení v ned?li. V práci s d?tmi se snažím hodn? používat sousloví „den odpo?inku“ nebo „sváte?ní den“, u p?edškolních neproblematicky spojuji s ned?lí, u nejstarších pracuji se sobotou i ned?lí.

Problém m?že nastat v opa?ném extrému pojmání sváte?ního dne, který je dnešní dob? bližší – **lidé neodpo?ívají a neslaví v?bec**. Nejsou tedy zotro?eni pravidly, ale zároveň sváte?ní den ani nemají. Práce s d?tmi je proto sm?řována tak, aby bylo jasné, že sváte?ní den je jiný, vládne v n?m jiná atmosféra než b?hem všedních dní.

Odkazy

- J.M. Lochman, Desatero – Sm?rovky ke svobod?, Kalich, str. 52 nn.
- Dvakrát m??, jednou v?? – pracovní listy pro konfirmandy

Pro děti

Aktivita s rozhovorem (předškoláci)

Práci s předškoláky začneme dnes fyzicky náročnou hrou nebo cvičením, na kterých si ukážeme, že dlat v ci bez přestávky a odpoinku je složité, ne-li nemožné. Boží sváteční den má ale svou náplň, kterou jsme zestrůnili na tři body – 1) odpoínek, 2) oslava Boha, 3) spoleenství, ohled na druhého. Tyto tři ásti sváte ního dne vyložíme pomocí symbolických p edm t. S d tmi si můžeme nakonec povídat o tom, co d lají ve sváte ní (ned lní) den ony.

S d tmi budeme d lat d epy (kdo dokáže nejdéle d lat d epy?) nebo jim vysv tlíme a zahrajeme si fotbal s pingpongovým míkem (d ti sedí u stolu, foukají do míku bez pomoci rukou tak, aby jim nespadl na zem – normáln se hraje na dv družstva na každé stran stolu, v tomto p ípad jde spíš o to, aby se ukázalo, že nelze foukat dlouho bez odpoinku), nebo n jakou jinou fyzicky náročnou innost. Sledujte známky únavy, ješt trochu d ti povzbu te, aby ješt pokračovaly p es únavu a pak hru ukon ete (m žete ud lat krátký odpo ínek, vydýchat se, sednout si na zem, židle, položit hlavu na st l, lehnout si na koberec atd, aby se d ti uklidnily). Dalo by se d epovat (foukat) bez přestání? Bez odpoinku? Co by se stalo, kdybychom nep estali?

Pot ebujeme odpoínek, nem ůžeme pracovat, sportovat ani hrát si bez odpoinku. B h na to myslel už na za átku, tenkrát, když stvo il sv t, a proto nám dal jeden zvláštní den. Zvláštní, výjimečný Boží den, den odpo inků.

Jeden den v týdnu nám B h dal, abychom přestali s tím, co d láme oby ejn a z eho jsme unavení. Odpo í si, íká nám, je svátek. Ale to nemáme teda d lat v bec nic?

Před d ti dejte symboly náplň sváte ního dne (odpoinku, oslavy, spoleenství) – nap . malý polštá ek, zp vník a jídlo (snadno d litelné – jde p edevším o d lení, spoleenství, nikoliv o konzum). Jako symbol spole enství, ohledu na druhé, je t eba možné dát i spoleenskou hru (pokud možno takovou, kde d ti musí spolupracovat, ne sout žit) nebo cokoliv, co vyjad ůje ochotu s druhými být, d lit se s nimi, sdílet se s nimi. Nechte d ti popsat, co vidí, dbejte na to, aby na v ci nap ed nesahaly, jen se dívaly.

Co to tady máme? Co se s tím dá d lat, k emu to slouží? Nechte zaznít všechny varianty, i bláznivé. (Varianta – starší by to mohly pantomimicky p edvést, beze slov.)

Shrneme a uspo ádáme nápady nap . takto (bereme symboly do ruky, můžeme nechat kolovat mezi d tmi):

- Polštá je tu proto, aby nám ekl – odpo í si, je d ležitě nabrat sílu, zd ímnout si. Odpoínek je dar od Pána Boha.
- Zp vník je tu proto, aby nám ekl – zpívej a raduj se, oslavuj Boha. Radost a oslava, to je dar od Pána Boha.
- Jídlo (sušenky) je tu proto, aby nám eklo – oslavuj s kamarády a p áteli a rozd l se s nimi. P átelé, spoleenství – to je dar od Pána Boha. Když se d líme o jídlo, hra ky, když na sebe máme as, je nám spolu dobře.

M ůžeme pokračovat tak, že všechny tři ásti sváte ního dne vyzkoušíme – zazpíváme oslavnou píse , rozd líme si jídlo (zahrajeme si hru), a pak si odpoíneme, zkusíme si t eba na polštá postupn všichni lehnout, pokud je velký, tak najednou.

Se staršími d tmi můžeme zkoušet p í adit to, co d láme v ned li, k jednotlivým symbol m: Jak prožíváte ned li, co d láte v ned li? Jdeme do kostela. Co je to – oslava, odpoínek nebo spoleenství s druhými lidmi? Jedeme na výlet, jdeme na návštěvu, koukáme na filmy, pomáháme mamince s va ením ob da... atd.

Pro povídání o naší neděli použijeme pracovní list; můžeme dát jako domácí úkol, aby si s rodiči o tom povídali, společně kreslili, psali. Přinest domácí úkol přístřední neděle lze zadat předškolákům (berou to vážně), ale nedá se počítat s tím, že ho nazpějí přinesou všichni.

Pomůcky: pingpongový míček, polštářek, zpěvník, sušenky nebo hra. Rozmnožený pracovní list.

Pracovní list pro předškoláky a mladší školní:

Pod nadpis „Co děláme v neděli“ kružítkem nebo podle hrnečku nakreslíme na papír 6-7 kruhů, políček, které spojíme jako korálky nebo to bude trochu připomínat cestíčku v louvě, nezlob se. Můžeme k tomu přimalovat symboly denních dob – vycházející slunce, slunce na obloze, zapadající, měsíc, atd. Děti dokresluje do políček, co v neděli dělají, povídají si o tom. Nebo můžete varianty nakreslit sami, dětem nechat vybrat, (vystřihnout), nalepit. (Společné jídlo, kostel, zpívání, hry s kamarády, výlet do přírody, rodina dohromady...)

Pro první stupeň – vyprávění

Jako motivaci pro vyprávění si přineste zavázanou krabici, zabalenou jako dárek, ve které bude něco hodného (těeba několik velkých Biblí, zpěvníky, případně přidejte nějakou sladkost nebo ovoce). Co to je? Dárek? Ano, je to dárek. Dostali jste někdy dárek? A měli jste z něho radost? Toto je dost těžký dárek – tebe si představte, že si ho ponesete domů (vyberte z dětí někoho, kdo bydlí nejdál jako příklad nebo nechte dětem balík potřežkat), nepojedete autem, potáhnete ho přesky... Co se stane? Po nějaké době vás už budou bolet ruce. Radost bude tam. Musíte ho donést domů, abyste ho rozbalili – ale z dárku se stalo břemeno. Víte, co je to břemeno?

Břemeno je těžký náklad. Někdy se může stát, že se z něčeho dobrého, z dárku, stane břemeno, náklad, který je k neunesení a už nepřináší radost.

Jeden takový skvělý dárek dostali lidé od Boha už kdysi dávno – je to Boží přikázání, které zní: Pamatuji na den odpočinku, že ti má být svatý. Šest dní budeš pracovat, ale sedmý den je den Božího odpočinku. V tom dni nebudeš dělat žádnou práci ty ani nikdo ve tvém domě. Je to báječný dar, protože odpočinek potřebujeme všichni. Dospělí, děti a dokonce zvířata, která pro tebe pracují. Bůh nám říká: Každý potřebuje oddychnout, tak si odpoči a věc se neboj, protože i když nebudeš pracovat, tak já se o tebe ten den postarám – jako když jsem stvořil svět, jako když jsem tě zachránil z otroctví. Věř mi.

Jenže z dárku se postupem času stalo břemeno. Lidé se začali bát, že Boha naštvou a urazí, když nebudou opravdu odpočívat. Aby se nebáli, napsali si dlouhý seznam a v něm bylo, co se v den odpočinku nesmí dělat. Těeba sklízet obilí. Nebo chodit na dlouhé vzdálenosti nebo nosit věci. Byl to dobrý úmysl – lidé budou opravdu odpočívat. Jenže se pak stalo, že lidé začali myslet víc na to, co nemají dělat, a skoro zapomněli, že den odpočinku je tu proto, aby odpočívali a radovali se z toho, že Bůh stvořil svět a že je zachránil z otroctví v Egyptě. Nenápadně udlali nové otroctví z daru odpočinku.

Ježíš a jeho učedníci šli jednou v sobotu obilím. Učedníci měli hlad, tak si utrhli pár klásek a zrníčka křoupali. Uviděli je zbožní muži, kteří znali ten seznam zakázaných věcí nazpaměť, a řekli: „Ježíši, tvoji učedníci sklízeli obilí – sice jen pár klásek, ale neodpočívají podle Božího zákona!“

Ježíš jim na to odpověděl: „Nedělejte z daru břemeno. Bůh vám dává odpočinek, osvobodil vás od toho, abyste se museli přehnaně starat. Nechce, aby to bylo samé „nesmíš! to neděle!“ To by bylo nové otroctví. Dívejte se na lidi okolo sebe s láskou a pochopením, mějte s nimi soucit – moji učedníci měli velký hlad.“

Zbožné lidi to naštvalo. Jak to, že Ježíš chce měnit zavedená pravidla? Rozhodli se, že ho vyzkouší ještě jednou. V sobotu, když přišel do synagogy, ukázali mu loučku, který měl ochrnutou ruku, se kterou nemohl hýbat. „Tak co, Ježíši, smíš se v sobotu uzdravovat?“ Sami si mysleli, že pokud by byl ten louček v ohrožení

života, tak by to šlo, ale nehybná ruka, to klidně pošká den i déle. Není třeba uzdravovat zrovna v sobotu. Ježíš jim na to řekl: „Tuhle jsem některé z vás viděl, jak vytahujete v sobotu z jámy ovce. Ta jáma byla docela suchá a ovce by to asi do druhého vydržela. Ale myslím si, že když má někdo jen jednu nebo dvě ovce, je pro něj ovce příliš cenná, aby ji nechal den v jámě. Co kdyby ji potrhla nějaký vlk. Víte, řekl bych, že člověk je ještě cennější než ovce. Myslím, že by to tady Tobijáš určitě s rukou vydržel do zítřka, ale pro mě je příliš cenný na to, abych ho nechal ještě den! Tobijáši, zvedni tu ruku!“ A ten člověk s ochrnutou rukou, co jsme ho pojmenovali Tobijáš, ruku zvedl a byla stejně pohyblivá a zdravá jako ta druhá.

Ježíš se na všechny okolo podíval a ještě řekl: „V sobotu je dovoleno dělat dobré věci. Prostě by se mělo myslet na druhé ještě víc, než kdy jindy. Je dobře, když odpovídáte opravdu důkladně, ale nezapomeňte – Bůh je dobrý, stvořil vás a osvobodil vás z otroctví. Tak buďte taky dobří k druhým.“

(Rozbalte dárek – ze zpěvníků zazpívejte, z Bible přečtěte chvalozpěvy, sladkosti a ovoce si rozdejte, nechte kolovat – děti mohou jeden druhému nabízet, atd.)

Pro druhý stupeň – aktivní práce

- Brainstorming (každý řekne, na co si vzpomene, co ho napadne): Co víte o židovské sobotě? Jak vypadá, jak se slaví? Zapisujte nápady na papír.
- Pokud víte, že vaše skupina je spíše neznalá, najděte si hesla ve slovnících, na internetové wikipedii (můžete vybrat krátkou část z hesla „šabat“ nebo „39 zakázaných prací“), zajímavý článek např. zde: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/judaismus/_zprava/370057 – a dejte je v heslovité podobě dříve, než budete k dispozici na papírech, aby si mohly udělat představu.
- Pak rozdejte na papírech části vykládaného textu – Mt 12, 1-3a (po On jim však řekl:) a Mt 12, 9 – 11a (až po On jim řekl:) – můžete vybrat jen jednu, spíše uzdravení v sobotu. Na volné místo děti dopisují, co se domnívají, že Ježíš farizeům odpovídal. Společně odpovídi přečtete, srovnáte je s tím, co se píše v Bibli. Můžete k tomu použít barevné tužky, abyste znázornili, co odpovídá biblické zprávě a co se liší.
- Pro Ježíš s farizeji nesouhlasil? Chtěl zrušit slavení soboty? Co je důležitější než dodržování všech příkazů o sobotě? Hledejte společně v textu (milosrdenství, přínit dobře). Můžete ještě rozhovor rozšířit otázkou: Jak si Ježíš asi představoval ideální dodržování svátečního dne?
- Co děláme ve svátek (v neděli)? Můžete si vyrobit vlastní pracovní list – nakreslete si každý kruh (symbolizuje sváteční den), do něj rýzně velké výřezy kruhu podle toho, kolik času trávíte tou kterou činností, kterou v neděli (ve svátek) děláte. Co se do slavení neděle hodí, co méně, co mi tam chybí a být by tam mělo a proč? Nechte děti o tom rozhodnout samostatně, nemoralizujte, můžete však chtít zdivodnění.

Pomůcky: papír/flipchart, tužky, fixy.

Liturgie

Rituál

K recitaci „Hospodin je náš Bůh...“ můžete dnes připojit Mt 11, 28 Pojďte ke mně všichni...“

Modlitba

Bože, děkujeme ti za všechny tvé dary a dárky. Dneska obzvlášť za den odpočinku. Prosíme, ať ho nepromarníme hloupými věcmi. Dej, ať žijeme druhým lidem ku prospěchu a tobě ke chvále. Amen.

Okénko do bohoslužeb

Už jste někdy byli moc a moc unavení a přitom jste nemohli jít spát? Na dlouhém výletě, ve škole, na (nudné) návštěvě? I dospělí to znají, jaké to je, zůstat vzhůru, přemáhat únavu, i když je tolověk hodně unavený (cesta autem, péče o nemocného,...) Spánek potřebujeme, abychom nažerpali sílu. Pán Bůh to skvěle vymyslel, když daroval živým tvorům spánek. Bez něj by byl život utrpení. Pán Bůh vymyslel ještě další úžasnou věc. Je to den odpočinku. Kromě spánku nám Bůh daroval ještě den odpočinku. Tématem dnešní neděle je 4. přikázání i jeho novozákonní ozvěna v příběhu o tom, jak Ježíšovi učedníci trhali a mnuili zrní v sobotu. (Domluvte se s učiteli, zda použijí příběh o obilí, nebo zda zůstanou jen u přikázání.)

Odkaz na pracovní list

[4. přikázání – Mt 12,1-14](#)

Kam dále

[Článek na webu Ro](#)

[heslo "Šabat" na české wikipedii](#)

[heslo "39 zakázaných prací" na české wikipedii](#)

Odkaz na píseň

[Za ty, kdo hladem trpí a bídou \(EZ621\)](#)

[V království Božím místa dost](#)

Cílová skupina

[Starší školní](#)

[Školní](#)

[Předškolní](#)

[Mladší školní](#)

Katechetické cykly

[Desatero – Modlitba Páně – Krédo](#)

Téma

[Desatero](#)

Biblický odkaz (kat)

[Exodus 20,8–11](#)

[Matouš 11,28–12,14](#)